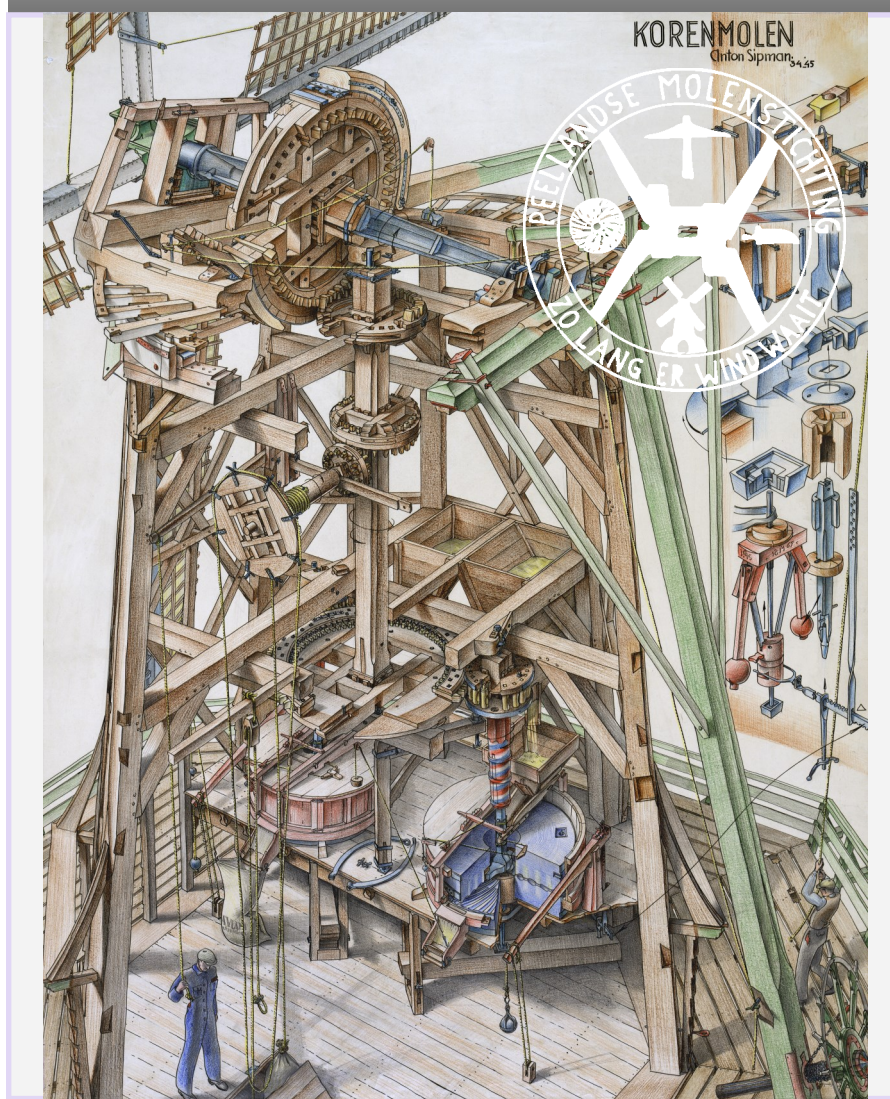

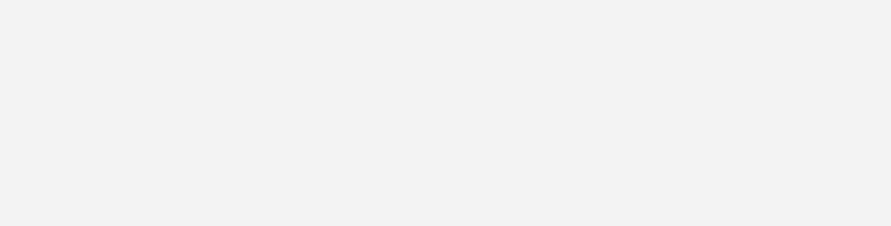
Peellands Molennieuws

112

Sept 2024

Peellandse Molenstichting

*Het Peellands Molennieuws is een uitgave van de Peellandse Molenstichting.
Een abonnement op dit blad is inbegrepen in een bijdrage aan de vrienden van de
Stichting. Het minimale bedrag is € 15,00 per jaar.
Dit bedrag kunt u overmaken op bankrekening NL87 INGB 0005 7060 31, t.n.v.
Peellandse Molenstichting.*

Secretariaat:

Peellandse Molenstichting
Secretariaat:
p.a. Schutsstraat 22
5737EW Lieshout
tel. 06 51815 316
www.peellandsemolenstichting.nl

Redactie:

Peter van Rongen en Geert van Stekelenburg
Het typewerk, de lay-out en de eindredactie zijn verzorgd door Geert van Steke-
lenburg

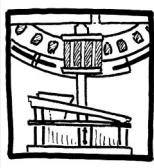
Uw artikelen, commentaar en ideeën kunt u sturen naar:

Redactie Peellands Molennieuws
p.a. Geert van Stekelenburg, Hofstraat 26, 5721 BB, Asten
Tel: 0616716543
Email: e.vanstekelenburg@chello.nl
Uiterste inzenddatum voor het eerstvolgende nummer: 30 november 2024

Omslagfoto: Korenmolen (1934 -1935), tekening in kleur van Anton Sipman,
rechthebbende Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed

Peellands Molennieuws
ISSN 1574-2512

Oplage: 160

De voormolen

En weer wordt onze molenwereld opgeschud door het verlies van een enthousiast molenaar: Frans Tullemans, jarenlang molenaar op 't Nupke in Geldrop, overleed onverwacht op 30 juli jongleden. De molenwereld verliest hiermee een enthousiast en markant man. Wij wensen de familieleden alle sterkte voor de toekomst.

Een brandbrief aan De Hollandsche Molen met een verzoek om meer aandacht te schenken aan de al maar meer verslechterende biotopen van onze molens gaat hopelijk iets positiefs opleveren voor al deze molens. Een andere grote vijand van onze molens is de bonte knaagkever. Al jarenlang worden alle mogelijke middelen uit de kast getrokken om deze vraatzuchtige kever uit de molen te verjagen.

Dat de alsmaar verslechterende molenbiotoop ook in de vorige eeuw al een item was, daarvan getuigt een verhaal uit Someren waarin een molenaar aangeeft dat een, weliswaar vrij lage, kerktoeren veel invloed had op het gedrag van zijn molen.

Dé tekenaar van molens, bekend bij vrijwel elke molenliefhebber, Anton Sipman maakte de mooiste molenbouwtekeningen. Een groot aantal van deze tekeningen is gelukkig bewaard gebleven en in te zien via de website van de RCE.

In onze contreien daarentegen werden vroeger nagenoeg geen molenteekeningen gemaakt bij de bouw van een windmolen. Als er al getekend werd voor de aanvraag van een vergunning dan was dat maar heel summier.

En tot slot: er worden inloopdagen georganiseerd voor potentiële molenaarsleerlingen. Tijdens de Peellandse Molendag van 6 oktober aanstaande zal daar aandacht voor worden gevraagd.

Veel leesplezier en vergeet vooral ook niet zelf te schrijven als er iets interessants rond of in je molen heeft plaats gevonden.

De redactie

Ter herinnering aan Frans Tullemans

Frans zijn molenwereld

En toen stond de molen stil, de stenen zingen niet meer. Op dinsdagochtend 30 juli is Frans Tullemans, molenaar bij ons op 't Nupke in Geldrop, onverwacht op 77 jarige leeftijd overleden.

De eerste kennismaking van Frans met 't Nupke is de 'schuld' van Toiny, de vrouw van Frans. Zij vond dat Frans maar iets buitenshuis moest zoeken een 'hobby'. Frans vond dat hij al een hobby had, namelijk lezen en dat deed hij graag en dit kan overal.

Nu wil het dat Hans Tieleman, destijds molenaar op 't Nupke in de Middenstandsbelangen, een stukje had geplaatst waarin vermeld werd dat hij er een molenaar bij zocht, want ja 'alleen is maar alleen'. Toiny las dat stukje in de Middenstandsbelangen en gaf Frans aan: 'Ga eens kijken'. Dat heeft hij toen gedaan en hij werd op vrijdag 18 juni 1993 bij het Gilde van Vrijwillige Molenaars ingeschreven. Hij is toen zijn opleiding gestart bij Gerard Sturkenboom op molen De Sint Victor in Heeze. Op maandag 10 juni 1996 slaagde Frans voor zijn molenaarsexamen op een steenworp afstand van zijn geboorteplaats Boxmeer, op molen De Vooruitgang in Oeffelt.

In 2021 maakte Laura Ruinemans deze foto van Frans aan het werk op molen 't Nupke in Geldrop

Er vormde zich een groep molenaars en er werden molenreisjes georganiseerd (met partners) naar België, Noord-Frankrijk, Duitsland en Denemarken. Frans vertelde laatst nog op de molen dat hij er naar uit keek, het aanstaande uitje in de omgeving van Brugge.

Frans beperkte zich niet tot alleen 't Nupke, de molenwereld is immers veel groter dan de Molenakker in Geldrop. Om iets te kunnen betekenen en dienstbaar te zijn binnen- en voor de molenwereld, aanvaardde hij

Molen 't Nupke in de rouwstand om het verlies van een van zijn molenaars

verschillende bestuursfuncties. Frans was ICT'er en op dat gebied was nog een wereld te winnen binnen de molengemeenschap. Zo was hij algemeen bestuurslid van 2005 tot 2013 bij het Gilde van Vrijwillige Molenaars, van 1996 tot 2000 penningmeester van het Gilde van Vrijwillige Molenaars Afdeling Noord-Brabant en in 2000 nam hij het stokje over van voorzitter Hub van Erve. Verder was hij nog enkele jaren examinerator voor de Brabantse afdeling, deed van 2005 tot 2017 de ledenadministratie, die hij van 2005 tot 2012 ook voor de Peel-landse Molenstichting deed. Voor deze laatste stichting bouwde hij ook de eerste

website.

Naast al die diverse bestuursfuncties was hij natuurlijk ook molenaar op 't Nupke, een echte ambassadeur van het ambacht. Frans zette zich met volle overtuiging in voor het behouden van het ambacht 'molenaar' en 't Nupke als Rijksmonument. Hij had een groot hart voor de molen!

Een zeer belangrijk deel voor het bestaansrecht van een molen is de molenbiotoop. De laatste jaren is er gestreden door de molenaars voor het behouden van, wat vroeger heette: 'Windrecht' en nu molenbiotoop.

Men ging naar de rechtbank in Den Bosch waar een zaak gewonnen werd, echter in hoger beroep bij de Raad van State in Den Haag werd

deze verloren. En in een tweede zaak bij de Raad van State werd ook verloren, de molenaars werden helaas niet ontvankelijk verklaard. In één van de laatste gesprekken met de gemeente Geldrop over de molenbiotoop, droegen zij aan om anders een elektromotortje in de molen te plaatsen, kan die toch altijd draaien ook als er geen wind waait. Dat ging Frans echt te ver: 'Dan stop ik als molenaar! Ik ben geen tuinkabouter!' Als molenaars praat je niet alleen over molenzaken, naast de luchtige onderwerpen die de revue passeren, zijn er ook de zware ingrijpende levensgebeurtenissen. Het ongeluk en het overlijden van zijn jongste zoon Bas, hierover heeft Frans destijds uren met Hans over gesproken. Dit leed heeft Frans altijd gedeeld, hoe moeilijk dit ook was, ook met de andere vrijwilligers op de molen deed hij dit, tot zijn laatste dag op de molen.

Op de molen zijn was hij meer dan alleen molenaar. Hij was een soort 'Koningsspil' waarop meerdere koppels in het werk gezet konden worden en die zo een werkend geheel vormden.

Hij was een vraagbaak voor ons, niets was hem teveel als je iets vroeg om te doen. Overal had hij wel zijn contacten. Hij was een mentor, wilde niet in het middelpunt staan, een doorzetter, een vastbijter, had bij rondleiden de bezoekers altijd veel te vertellen en was het eventjes stil tijdens de koffiepauze dan begon Frans op zijn geweldig verhalende wijze over de avonturen te vertellen die zij beleefden tijdens hun reizen. Of op een zaterdagochtend binnen komen met glimogen en direct over eten beginnen te praten: 'De slowcooker staat weer aan'. En hij wijdde dan uit over een of ander zalig recept. Koken was ook een hobby van Frans.

Altijd opgewekt, positief, vol humor en scherpzinnig, kortom: Frans wij gaan jou enorm missen.

Wij wensen jou Toiny, Luuk en Ellie ontzettend veel sterkte toe in deze moeilijke tijd.

Namens de vrijwilligers van 't Nupke: Frans hartelijk dank dat wij een deel van jouw leven mochten zijn. Wij verliezen in jou een prachtmens, een 'mensenmens'.

*Mede namens alle molenaars van 't Nupke,
Willem Boender*

Op de wind

Onderstaande brief is door het bestuur van de Peellandse Molenstichting verstuurd naar de diverse molenstichtingen en –verenigingen in Noord-brabant met het verzoek deze namens hen weer door te sturen naar De Hollandsche Molen.

De volgende stichtingen en verenigingen zijn benaderd: De Molenstichting Noord-Brabant; Gilde van Molenaars, afdeling Noord-Brabant; Molenvrienden Land van Cuijk; Molenstichting Land van Heusden en Altena; Vereniging West Brabantse Molens; Molenstichting Gemert-Bakel; Stichting Holten's Molen; Molenstichting Geldrop-Mierlo.

De inhoud van deze brief spreekt voor zich.

Beste bestuurders van Molenverenigingen en Molenstichtingen,

Graag willen wij het volgende onder de aandacht brengen: diverse molens in onze regio voelen zich bij biotoopproblemen onvoldoende ondersteund door 'De Hollandsche Molen'.

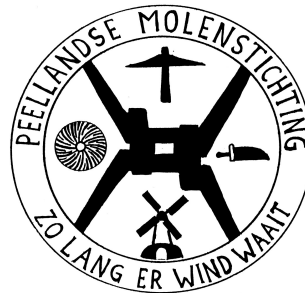
Tijdens onze bestuursvergaderingen en contacten met de molenaars hebben we altijd uitgebreid aandacht voor bedreigingen die bouwplannen rond de molen met zich meebrengen. Zo helpen we bijvoorbeeld met het opstellen van bezwaarschriften, ondersteunen molenaars bij hoorzittingen en rechtszaken en koppelen we de mogelijkheid tot het maken van bezwaar door naar De Hollandsche Molen.

Uit enkele voorbeelden uit het recente verleden blijkt echter, dat de expertise van De Hollandsche Molen niet op kan tegen de uitgebreide rapporten die door bouwvergunning aanvragers worden ingebracht. In deze rapporten, veelal gemaakt door bureau Peutz, worden de huidige biotoopregels, opgesteld door De Hollandsche Molen, aangevochten. Telkens slaagt men er in om impact van de biotoopverslechtering zo te minimaliseren dat de rechter daar in meegaat. Bij de aanvraag van een vergunning wordt namelijk steeds weer geprobeerd aan te tonen dat de windvang met minder dan 5 % verslechterd wordt en dat dit dus niet in strijd zou zijn met de regels van De Hollandsche Molen en dus ook niet met die van het bestemmingsplan.

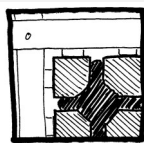
Dit zou in de praktijk betekenen dat je dus steeds meer van de windvang af mag snoepen, mits dit maar gebeurt in porties van minder dan 5%. Deze 5% regel is hiervoor echter niet bedoeld: de biotoopregel van De Hollandsche Molen gaat bij het vaststellen van die regel uit van een onverstoorde molenbiotoop, niet van een biotoop die al diverse malen is aangetast met een percentage dat al aanmerkelijk hoger ligt dan die 5%.

Wij molenaars weten allang dat hoogbouw nabij de molen veel meer effect heeft dan een kleine reductie in wind uit die richting. Wind is namelijk geen constante factor, hij gaat 'spelen' rond zo'n gebouw, waardoor veel meer draaicapaciteit van de molen verloren gaat dan berekend wordt. (Berekeningen van minder dan 5% verlies kunnen in de praktijk oplopen tot wel 20%). Ook krijgt de molen als de wind achter zo'n gebouw vandaan komt steeds een klap op het gevlucht waardoor de kap (bij een standmolen zelfs de hele molen) staat te raggen. Dit leidt tot heel veel extra slijtage aan de molen en daardoor ook tot extra onderhoudskosten. Ook het veelgehoorde argument dat de wind maar een paar dagen per jaar uit de richting van de geplande bouw zou komen en dat daardoor dus het verlies in het totaal van de mogelijke draaidagen verwaarloosbaar zou zijn, wordt door de Hollandsche Molen te weinig tegengesproken. Onze mening is dat er rond iedere molen een behoorlijk grote beschermingszone zou horen te liggen en dat er binnen die zone geen verdere verslechtering van de windvang meer mag plaatsvinden. Het zou de molens en de molenaars dus heel erg helpen als De Hollandsche Molen eens echt doorpakt aan de hand van een goed onderbouwd tegenrapport waarin de biotooprichtlijnen aangepast zijn aan de nieuwste inzichten. Hierbij zouden de tot nu toe opgedane ervaringen met rechterlijke uitspraken een leidraad kunnen vormen. Graag willen wij, samen met jullie, onze zorgen over een voortdurende verslechtering van de biotoop van onze molens onder de aandacht brengen van De Hollandsche Molen. Zij zijn de enige partij die een voldoende grote vuist kan maken in de rechtbank, zeker nadat onlangs in één geval zelfs de molenaars van de desbetreffende molen niet ontvankelijk zijn verklaard door de rechter. Dit omdat zij geen directe belanghebbenden (lees eigenaar) zouden zijn. Bij voorbaat dank voor jullie reactie.

Met vriendelijke groeten,
 Marc van Deursen,
 voorzitter Peellandse Molenstichting.

*Het logo van de Peellandse Molenstichting draagt de volgende woorden: ZOLANG ER WIND WAAIT. Deze woorden worden helaas steeds meer geweld aan gedaan, het voortbestaan van onze molens vormt zo een langzame ramp in wording.
 (redactie)*

Vulstukken

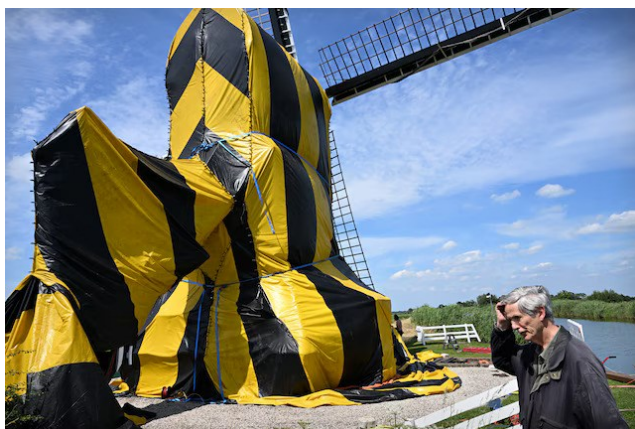
De bonte knaagkever

Geert van Stekelenburg

Enkele weken geleden ontving ik een e-mail met de volgende inhoud: 'Dagelijks helpen wij tal van moleneigenaars met het begassen - fumigeren - van gehele molens of molenonderdelen om de authentieke delen vrij te maken van hout aantastende insecten als de bonte knaagkever, boktor of houtworm.' Nou had ik al wel eens gehoord over het 'begassen' van molens. In juni 2013 werd namelijk de standerdmolen van Jetten in Uden ingepakt in een opvallende groengeel gestreept zeildoek (waarover Vitesse supporters indertijd overigens erg enthousiast waren). Dit deed men om de molen uit te gassen en zodoende de bonte knaagkever te bestrijden. Om het inpakken iets gemakkelijker te maken werden hierbij de staart en de galerij tijdelijk verwijderd.

Enkele dagen na ontvangst van deze mail kwam ik in de Volkskrant een artikel tegen over de Spengense wipmolen, bij Kockengen, die ook ingepakt was in het bekende zwart-gele zeil om de bonte knaagkever te bestrijden. Bij deze molen zijn de staart en de trap echter niet verwijderd, hij

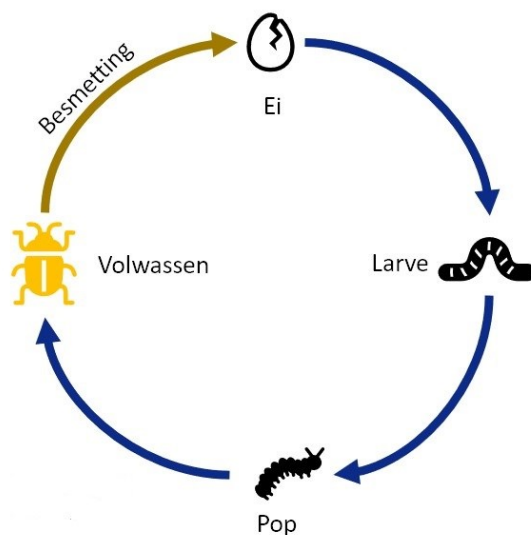
is in zijn geheel ingepakt. In het desbetreffende artikel wordt verder ook vermeld dat het doek deels zwart van kleur is zodat

De Spengense wipmolen geheel ingepakt, inclusief staart en trap met de molenaar naast zijn molen. (foto: De Volkskrant)

larven door de warmte onder het zwarte doek actiever worden en het gas dan beter opnemen. Verder vermeldt het artikel dat het gas zo giftig is, dat de omgeving rond de molen op een afstand van tien meter was afgezet met een hoog hek en dat het gezin met jonge kinderen dat naast de molen woont een week lang elders moest overnachten.

Bij een dergelijk proces wordt de molen gedurende een periode van minimaal 48 uur onder gas gehouden. Deze behandeling zorgt er voor dat alle de houtaantastende insecten in alle stadia gedood worden. Daarna gaat men dan over op ventilatie van de molen en zodra al het gas is verdwenen kan de molen weer veilig betreden worden. Soms worden losse molenonderdelen dan nog naar het uitvoerende bedrijf gebracht voor begassing in een zogenaamde begassingscontainer. De bonte knaagkever, die wij regelmatig in onze molens tegenkomen wordt ook wel grote houtwormkever of doodskloppertje genoemd. Dit beestje is een ware nachtmerrie voor elke molenaar, ze kennen hem

*De levenscyclus van de hout aantastende insecten
(Afbeelding: www.dokterhoutworm.nl)*

allemaal en slaan meteen alarm als ze hem in de molen aantreffen.

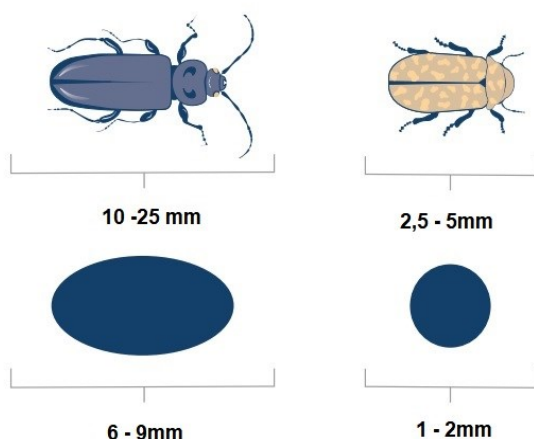
Een paar jaar geleden heb ik op aanraden van het ongediertebestrijdingsbedrijf MVL enkele witte vellen papier op de ijzerbalk onder de as gelegd, men vermoedde namelijk dat op die plek in de as de bonte knaagkever actief was. Op die vellen zou het gevallen boormeel na een poosje duidelijk zichtbaar moeten zijn. Toen er na 2 zomermaanden nog geen boorsel op de vellen papier gevonden werden leek het loos alarm te zijn. En onlangs is, enkele weken voorafgaande aan een grondige inspectie, de hele molen met behulp van een compressor van onder tot boven schoon geblazen, tot in alle kieren, naden en scheuren in de balken toe. Zo kon men bij een inspectie daarna zien of er ergens vers boormeel te vinden zou zijn.

Deze bonte knaagkever behoort net als de gewone houtwormkever (*Anobium punctatum* Degeer) tot de kloppkevers. De larven ontwikkelen zich bij voorkeur in eikenhout, al kan de ontwikkeling ook plaatsvinden in

andere loofhoutsoorten. Heel soms worden ze ook wel aangetroffen in naaldhout, als dat naaldhout in de onmiddellijke omgeving van aangetast loofhout is verwerkt.

De volwassen grote houtwormkever is behaard en donkerbruin gekleurd met geelachtige spikkels. Hij wordt ongeveer 6-8 mm lang. De eitjes van de kever zijn wit en ongeveer 0,6 mm in doorsnede. Omdat die eitjes zo klein zijn worden ze vaak niet opgemerkt. De larve is geelachtig wit, gekromd en kan ongeveer 1 cm lang worden. Hij heeft drie paar kleine pootjes en is bedekt met fijne haartjes. De pop is ca. 8 bij 3 mm groot en wit-achtig van kleur.

De bonte knaagkever ondergaat een volledige gedaanteverwisseling. Dit

Boorgat van een boktor (l) en een bonte knaagkever (r)

Een gewone boktor is groter dan een bonte knaagkever, ook de boorgaten verschillen van elkaar, zowel in grootte als in vorm.

(afbeelding: www.ews-group.com)

wil zeggen dat de ontwikkeling vier stadia kent: ei – larve – pop – kever. De ontwikkeling van ei tot kever duurt minimaal 3 jaar. Gemiddeld duurt de volledige gedaante verwisseling echter tussen de 4 en 6 jaar met uitschieters naar zelfs wel 11 jaar.

Een wijfje legt maar liefst 40-60 eitjes op onbehandeld hout, vaak in scheuren en in gaatjes (ook wel in uitvliegopeningen). Men denkt dat een deel van de kevers in het hout paart, waarna de wijfjes de eitjes in

het hout afzetten. De groei van de larven is afhankelijk van de aanwezigheid van houtrot verwekkende schimmels, die zich in het hout gevestigd hebben. Vooral hout dat vochtig is, waardoor rot ontstaat, wordt door deze insecten aangetast. De aantasting kan tot diep in het hout doorgaan.

De bonte knaagkever leeft ongeveer 10 maanden, waarvan ongeveer 2 maanden buiten het hout of soms ook wel in holle ruimten in het hout. Als dat laatste het geval is, heb ik wel eens gehoord, kan er volgens de deskundigen een complete samenleving ontstaan in een holle ruimte van zo'n balk. Aan de buitenkant is dan vrijwel niets te zien is, behalve enkele oude uitvliegaten. Zelf heb ik daar ervaring mee toen ik zo'n 15 jaar geleden

mijn steenbalk inspecteerde en slechts 15 tot 20 uitvlieggaten zag. Bij nadere inspectie met behulp van een lange, dunne boor bleek bijna de helft van de steenbalk volkomen uitgehold te zijn en diende vervangen te worden.

De kevers blijven tot het daarop volgende voorjaar in het hout. In april en mei komen de volwassen kevers tevoorschijn. In verwarmde gebouwen kan deze periode al beginnen in januari en doorlopen tot juni.

De knaagkever verlaat het hout via zelf geknaagde uitvliegopeningen. Vaak zie je grote aantallen uitvliegopeningen gegroepeerd vlak bij elkaar. De openingen zijn rond of ovaal en 2,5-4 mm in doorsnede (elders lees ik hierover ook wel dat deze openingen ongeveer 6-9mm kunnen zijn). Het boormeel bevat cilindrische deeltjes en bestaat ook uit uitwerpselen. In mijn molen heb wel eens uitvliegopeningen gezien die dwars door de bitumen dakbedekking naar buiten gingen.

Dit uitvliegen kan zowel aan de buitenkant van het hout maar, zoals eerder al vermeld, ook binnenin in een zogenaamde kraamkamer gebeuren. De kevers paren, waarna de wijfjes eitjes leggen. De paring zelf gebeurt vooral in de namiddag bij gunstige temperatuur. Zowel de mannetjes als de wijfjes tikken met hun kop tegen het hout om elkaar te lokken. Ze kloppen hierbij 6-8 snelle tikjes met korte tussenpozen. Hieraan hebben ze de bijnaam 'doodskloppertje' te danken. Het bijgeloof wilde namelijk dat in gebouwen waar dit insect te horen was, binnen korte tijd iemand zou sterven.

*De bonte knaagkever met een grootte van 2,5 tot 5mm
(afbeelding: www.persgroep.net)*

De behandelmethoden die vrijwel alle bedrijven die houtborende insecten bestrijden gebruiken zijn de volgende:

1. **Oppervlaktebehandeling:** Voor bestrijding van houtworm of spinthoutkever is in de meeste gevallen een oppervlaktebehandeling van het houtwerk met een bestrijdingsvloeistof afdoende.
2. **Hete lucht methode:** Deze methode doodt houtaantastende insecten en brengt de zwamgroei tot stilstand. Het principe van de hete lucht methode is gebaseerd op het uitdrogen en laten stollen van vitale eiwitten van organismen door ze bloot te stellen aan een hoge omgevingstemperatuur. Al na een uur treden de dodelijke effecten op bij de organismen, zowel bij de kever, het eitje en de larve.

Vooraf wordt de ruimte geschikt gemaakt voor de behandeling. Warmte-

lekken in de ruimte worden dicht gemaakt en er wordt extra isolatie aangebracht op plaatsen waar warmteverlies kan optreden.

3. *Zuurstofarme lucht methode*: Het werkingsprincipe berust op het terugdringen van de zuurstofconcentratie van de lucht tot een zodanig laag niveau, dat de larven en insecten niet voldoende kunnen ademen en dus sterven.

4. *Injectiemethode*: Om het houtwerk te kunnen injecteren wordt uit het zicht in het houtwerk, een patroon van injectoren geplaatst. Met behulp van een boor wordt in het aangetaste houtwerk een patroon geboord. In de boorgaten worden injectoren geslagen.

Via de injectoren wordt de bestrijdingsvloeistof onder lage druk tot in de kern van het hout. Een kogeltje in de injector dicht de 'injectiegang' af, zodat de bestrijdingsvloeistof alleen maar het hout in kan.

Met injectietechniek wordt met name de

grote houtworm (bonte knaagkever) en ernstige huisboktor bestreden. Het nadeel van deze methode, die de meeste molenaars nog wel zullen kennen uit het nabije verleden, is dat de kunststofinjectoren blijven zitten en de molen behoorlijk kunnen ontsieren. Daarom wordt in historische gebouwen, dus ook in molens steeds meer met de volgende methode gewerkt:

5. *Het lagedruk injectiesysteem*: Hierbij worden kleine gaatjes geboord, met een doorsnede van 1 tot 2 mm, op de actief aangetaste locatie en slangetjes aangesloten. Druppelsgewijs wordt het hout verzadigd via de slangetjes. Deze manier van injecteren is tegenwoordig, naast begassing, de enige toegestane methode bij monumenten.

6. *Fumigatie of begassing*: Er zijn verschillende situaties waarbij een begassingsbehandeling de beste methode is: als de insecten op moeilijk bereikbare plaatsen zitten. Bijvoorbeeld in een plafond of in afgewerkte plekken. Hierbij is vervangen van hout meestal erg lastig, dus duur of zelfs onmogelijk.

Eén groot nadeel van de gassing is dat de molen minstens vier dagen niet betreden mag worden. Dit komt doordat de werkzaamheden over het algemeen vier dagen duren. Een ander nadeel van deze gassingsbehandeling is dat er geen bestrijdingsresten achter blijven in het hout. Bij deze

*Het lage druk injectiesysteem wordt hier toegepast.
(afbeelding: www.vanlierop.nl)*

behandeling wordt, in tegenstelling tot de andere behandelingen, alleen maar een zogenaamd nulpunt gecreëerd. Je bent hierbij wel direct van het probleem met houtaantastende insecten af, maar daarna moet het hout aan de buitenkant nog wel bewerkt worden met een insectendodend middel. Wordt dit niet gedaan dan kan bij wijze van spreken binnen een dag de eerst voorbijkomende knaagkever weer actief aan het werk in je molen.

Gebruikte bronnen:

- <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-houtpeuzelende-bonte-knaagkever-wordt-met-gas-uit-de-spengense-molen-verdreven~bfc79895/>
- <https://www.kad.nl/kennisbank/dierplagen/kevers/houtwormkevers/grote-houtwormkever/>
- <https://dokterhoutworm.nl/informatie/soorten/boktor/>
- <https://www.vanlierop.nl/Houtinsecten-bestrijding/bestrijden-bonte-knaagkever>
- <https://www.mvlgroep.nl/houtworm-bestrijden/injectietechniek/>
- <https://www.anticimex.nl/houtaantastende-insecten-bestrijden-met-gas/>
- www.molendatabase.nl

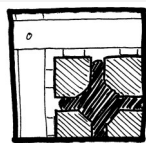
advertentie

MvLgroep
behoud van hout en steen

Michel & Michon van Lierop

Mijlstraat 39b
5281 LJ
Boxtel
0411 632 647
www.mvlgroep.nl

Extra Vulstuk

Een biotoopverhaal uit de vorige eeuw

Marc van Deursen

Tijdens onze bestuursvergaderingen vormen problemen rondom de molenbiotoop altijd een vast agendapunt. Het behoud van een goede biotoop is natuurlijk van wezenlijk belang voor onze molens. Molenaars en hun leerlingen dienen daarom een goed verhaal te kunnen vertellen waarin aangegeven wordt dat zelfs ook een kleine verslechtering van de biotoop grote gevolgen kan hebben op het functioneren van de molen.

Ik dacht hierbij even terug aan een interview dat mijn vader, Jan van Deursen, gaf aan de verslaggeefster van de lokale omroep. Dat schetst precies het probleem waar de huidige 'biotoopontkenners' geen aandacht aan willen schenken.

Het zal in 1978 geweest zijn toen onderstaand verhaal zich afspeelde.

Tijdens een interview met mijn vader vroeg de dienstdoende verslaggeefster of de molen altijd voldoende wind kreeg om te malen. Hierop gaf mijn vader aan dat de molen vroeger veel last van de kerk had. 'Van de pastoor?', vroeg de verslaggeefster. 'Nee, van de kerktoeren!', reageerde mijn vader. 'Die zorgt er namelijk voor dat de wind door de toren gesplitst

*Molen de Victor gezien vanuit de kerktoeren
(foto Eric Verhagen, 27 februari 2016)*

wordt en niet meer bij elkaar komt voor dat deze bij de molen is. De molen staat dan flink te raggen (schudden van de kap), omdat de wind telkens van een iets andere kant komt.' Behoorlijk en constant malen was bij een westelijke windrichting namelijk nagenoeg onmogelijk.

In 1926 werd de huidige Sint-Lambertuskerk gebouwd op ongeveer 250 meter ten westen van de molen. De kerktoeren is 35 meter hoog. De top van het gevluht van de molen is 30 meter.

Was er dan niets te doen tegen de bouw van de kerk in 1925? Bezwaar maken tegen de bouw kwam nog eens niet op bij degenen die destijds molenaar waren, men ging namelijk niet in tegen het wettelijke gezag en de kerk. En windrecht was toen ook al een recht uit ver vervlogen tijden. Als je nu vanuit de molen naar de kerk kijkt zie je die, zodra de blaadjes aan de bomen komen, zelfs al niet meer staan. Maar het zicht vanuit de kerktoeren naar de molen was in februari 2016 nog wel heel mooi.

Mijn advies aan molenaars en leerlingen is dan ook om tijdens een rondleiding door de molen serieus aandacht te schenken aan de molenbio-top en aan te geven wat de ontwikkelingen zijn geweest in het verleden en ook wat voor effect die gehad hebben en nog hebben op het maalgedrag van de molen.

advertentie

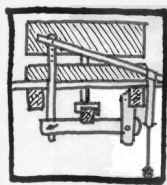
wakker
zeilmakers sinds 1933

**Gerenommeerd
adres voor
molenzeilen**

Uitvoerbaar in copes,
polyester en katoen.

Diverse mogelijkheden in
kleuren en touwwerk.

Zeilmakerij D. Wakker BV Ind. terrein 'Nieuwe Waterweg' Scheldeweg 7, 3144 ES Maassluis
Telefoon 010 591 22 88 | E-mail info@wakker.nl | www.wakker.nl

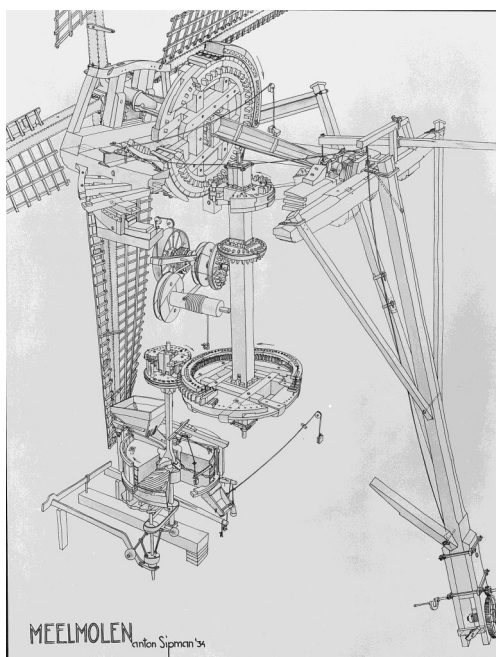
Uitgelicht

Anton Sipman

Geert van Stekelenburg

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geeft vier maal per jaar een tijdschrift uit waarop mensen die geïnteresseerd zijn in monumenten en alles wat daarmee te maken heeft gratis een abonnement kunnen nemen. Het tijdschrift wordt uitgebracht in kleur en is van behoorlijk groot formaat (bijna A3). Het geeft een inkijkje in allerlei erfgoedzaken, zoals bijvoorbeeld de restauratie van glas in lood, de herkomst van het brons in het bronzen tijdperk, archeologische onderzoek enzovoort. Zo af en toe kom je in dit prachtige tijdschrift ook wel eens artikel tegen dat gewijd is aan molenzaken.

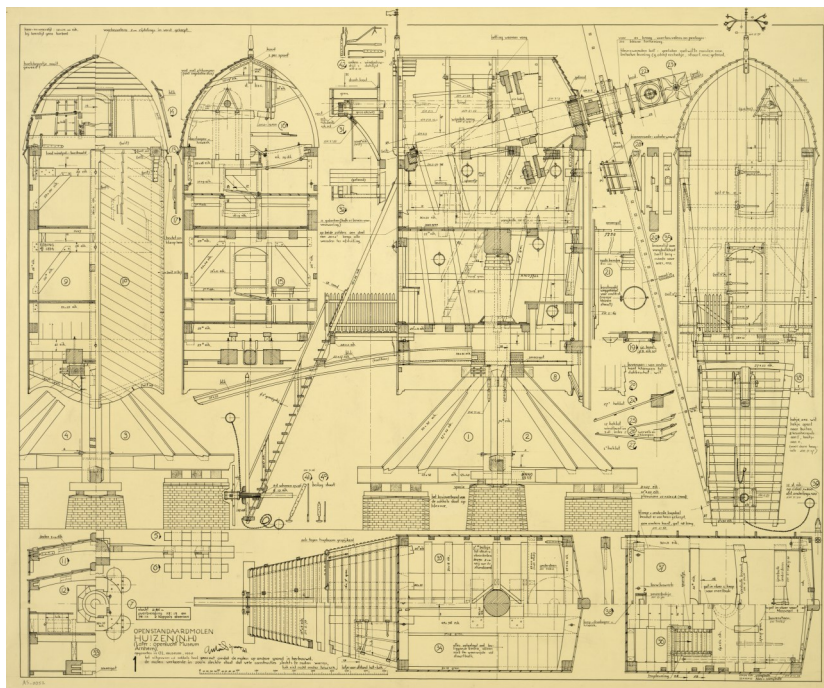
Het gaat hierbij om een artikel over de bij de molenliefhebber welbekende

Anton Sipman. De meeste mensen kennen hem vooral van het boek 'Molenbouw', dat in 1975 uit kwam. Hierin wordt zeer uitgebreid 'het staande werk van de bovenkruiers' beschreven. Een boek met heel veel technische details, maar vooral ook veel uitgebreide en gedetailleerde tekeningen. Deze tekeningen werden allemaal door de schrijver zelf getekend.

Deze prachtige tekening van molen 't Roode Hert in Oudorp maakte Sipman in 1934 en was door hem geschonken aan molenaar Arie Berkhout, de tekening hing vroeger in de gang van het molenaarshuis. (afbeelding: www.RCE.nl)

Dat deze Anton Sipman zich al veel eerder bezig hield met het beschrijven en tekenen van molens wordt vermeld in dit desbetreffende artikel van de Rijksdienst. Het vermeldt namelijk hoe Anton Sipman de Huizer standermolen tot in detail opgemeten en uitgetekend heeft. De Huizermolen is een standermolen die gebouwd werd in 1665 en die tot 1916 graan heeft gemalen bij het Gooise dorp Huizen. De molen is in dat jaar afgebroken en in het destijds gloednieuwe Nederlands Openluchtmuseum

De Huizermolen in 1941 getekend door Anton Sipman

bij Arnhem weer opgebouwd.

Anton Sipman kwam hem in 1938 zeer uitgebreid opmeten en maakte zijn tekening pas drie jaar later, in 1941. Deze tekening is tegenwoordig eigendom van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, samen met nog 276 andere unieke bouwhistorische detailtekeningen van wel 35 soorten windmolens. Anton Sipman vervaardigde ze vanaf 1934 tot aan zijn dood in 1985.

Deze bijzondere collectie vormt een van de weinige overgebleven bronnen over de geschiedenis van het bouwen van windmolens. Een van de andere, veel oudere welbekende bron, is bijvoorbeeld het boek 'Theatrum Machinarum Universale; of Groot Algemeen Molen-boek.' uit 1734 dat in 1979 opnieuw werd uitgegeven.) Zeker in een gebied als De Peel, waar

nauwelijks of geen bouwtekeningen van molens werden gemaakt (wellicht uit armoe?), vormen al deze molentekeningen een prachtige aanvulling op onze molenkennis.

Momenteel is Sipmans doorsneetekening van de Huizermolen te zien op de plek waar hij ontstaan is, namelijk in het Huizer Museum op een expositie met de naam 'De Huizermolen van Co Breman'. Hoe de molen er vóór de afbraak in 1916 bij stond is namelijk te zien op een schilderij van de Larense kunstenaar Co Breman. Op deze tentoonstelling zijn ook andere geschilderde molens in de omgeving van het dorp te zien. Voor degene die meer tekeningen van de hand van Sipman wil zien: kijk op de website van de RCE, <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>, onder de zoekterm 'Sipman' is een hele verzameling van zijn schitterende tekeningen te bewonderen.

Bron: Tijdschrift Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2024 nummer 3. Een artikel van de hand van Wouter Pfeiffer, specialist wind- en watermolens bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

advertentie

BEIJK
VAKMANSCHAP SINDS 1946

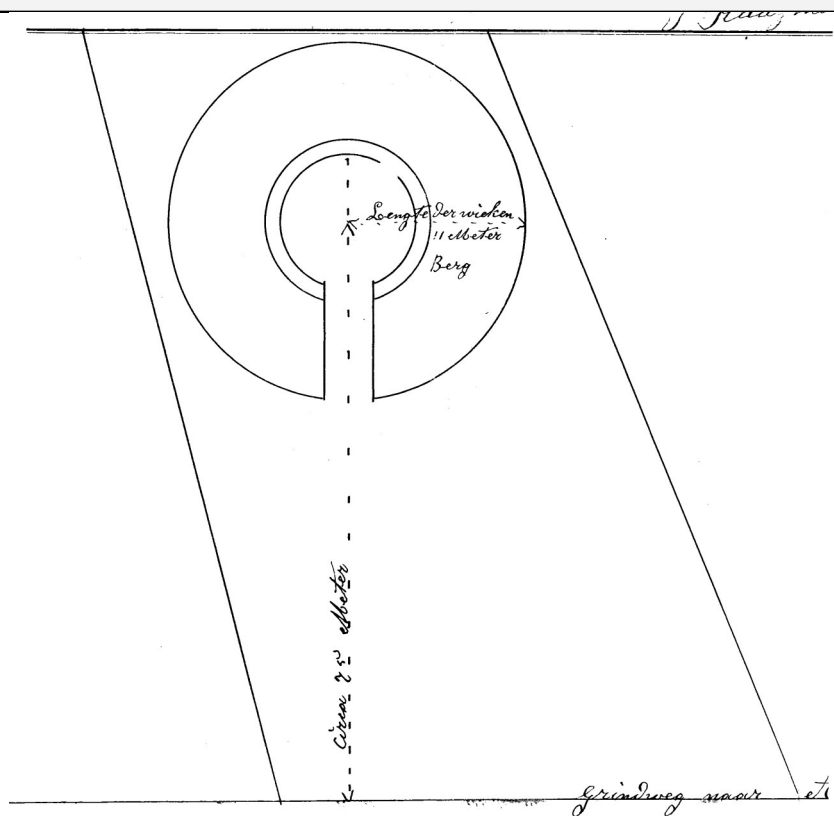
EXPERTS IN

- ✓ Bouw, onderhoud & restauratie wind- en watermolens
- ✓ Restauratie & onderhoud monumentale panden en objecten
- ✓ Restauratie en bouw van allerlei soorten houtconstructies
- ✓ Ambachtelijke staalconstructies en aandrijvingen

Bekijk onze website www.beijkbv.nl voor meer informatie en projecten.

Uit de oude doos

In het vorige artikel over Sipman werd al vermeld dat er vroeger, in dit gedeelte van Noordbrabant althans, nauwelijks of geen bouwtekeningen van molens werden gemaakt. Om dit te illustreren een tekening op basis waarvan in 1901 voor 'eene op te richten Wind Graan- en Oliemolen in de gemeente Asten' een vergunning werd verleend. Molenaar Johannes Raaijmakers uit Aarle-Rixtel was de aanvrager. De tekening die bij de vergunning behoort bestaat slechts uit een simpel plattegrondje met aan de basis een rechte streep, deze duidt op de 'Grindweg naar Asten'. Een stippellijn naar de molen van 'circa 25 meter' tot in de molen geeft het pad naar de molen aan. Ook wordt nog vermeld dat de lengte der wieken 11 meter bedraagt, waarschijnlijk wordt hier een gevlucht van 22 meter mee bedoeld. Verder zijn alleen de vorm van het perceel en de molenbelt aangegeven. De bouwers van de molen werden dus nauwelijks beperkt in de vrije uitvoering van hun werk.

Kennismaking ‘werken op onze molens’ in het Peelland

Suizende wieken, stromend water door het waterrad, zingende stenen, het klappen van de heien en het krakende gangwerk. Tem de krachten van de natuur als molenaar en bescherm het Nederlands cultureel erfgoed.

Bovenstaande pakkende tekst is de introductie van een publicatie in de regionale pers om nieuwe molenaars te trekken voor de molens van het Peelland. Als dit aanspreekt worden belangstellenden uitgenodigd om op 6 oktober één van de molens in het Peelland te bezoeken. In 2011 hebben we vanuit de Peellandse Molenstichting een succesvolle meeloopmiddag georganiseerd om molenaars te werven voor de regio de Peel. Op 6 oktober houden we weer de tweejaarlijkse Peellandse Molendag en willen we een soortgelijke actie organiseren. Deze keer wordt de meeloopmiddag uitgebreid met een korte kennismaking voor geïnteresseerden om molenaar te worden. De kennismaking bestaat uit drie dagdelen, eerst een halve dag gedegen praktijk waarbij de belangstellenden onder leiding van een molenaar daadwerkelijk de handen uit de mouwen mogen steken. Daarna wordt een introductie gegeven over de theorie van de molen bestaande uit twee dagdelen. Tijdens het eerste deel wordt uit de doeken gedaan wat zoal de theorie omvat. De kennismaking wordt vervolgens afgesloten met een dagdeel waar we een inzicht geven in een paar belangrijke aspecten van het Gilde. De introductie is gemaakt in samenwerking het Gilde van Molenaars, afdeling Noord-Brabant naar een idee van Ger van Dijk, molenaar op de molens Assumburg en De Vos/Heense Molen.

Belangstellenden voor de kennismaking kunnen zich opgeven bij het GVM via het formulier “Aanmelden voor een kennismaking”, dat te vinden is op de website van het Gilde van Molenaars

advertentie

WIEKENMAKERIJ
VAAGS
AALTEN
ONTWERP & PRODUCTIE

550+ gelaste roeden	100% NDO lascontrole
45+ geklonken roeden	100% betrouwbaar

www.wiekenmakerij.nl

Adriaens
Molenbouw
Weert bv

SINDS 1880

Oudesteeg 1c • 6002 SG Weert

T: 0031(0)495 531064 • E: info@adriaensmolenbouw.nl

Wind & Watermolens • Traditionele houtconstructies
Eikenhouten bijgebouwen • Terrasoverkappingen

www.adriaensmolenbouw.nl

Peellandse Molenstichting

Bestuur:

Voorzitter: Marc van Deursen, Kerkstraat 33, 5711GT Someren, 0493-495421
Secretaris: JanTielemans, Schutsstraat 22, 5737EW Lieshout, 06 51815 316
Penningmeester: Eugène van Sas, 't Peppelplantsoen 11, 5702DS Helmond, 0682958868
Leden: Hans Kalkhoven, Argostraat 48, 5631JZ Eindhoven, 06 13587634
Mari van Dijk, Vecht 16, 5751WH Deurne, 06 13543865
Peter van Rongen, Atalanta 19, 5754DW Deurne, 06-18653805
Geert van Stekelenburg, Hofstraat 26, 5721BB Asten, 0616716543

Molenkalender 2024:

Brabants/Vlaamse contactdag: zaterdag 5 oktober
Peellandse Molendag: zondag 6 oktober

Meer over molens en mulders in Peelland:

www.peellandsemolenstichting.nl

